

ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ / ΧΡΗΣΗ

Γ. ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ

Χρήσιμα στοιχεία θεωρίας

- 2) **Σημεία στίξης** είναι ένα σύνολο από «σημάδια» που χρησιμοποιούμε στο γραπτό λόγο και μας βοηθούν να τον διευθετήσουμε / οργανώσουμε σωστά και να τον ζωντανέψουμε, κάνοντας διάφορες παύσεις και χρωματίζοντας τον τόνο της φωνής μας ανάλογα με το μήνυμα που θέλουμε να στείλουμε. Με τα σημεία στίξης, δηλαδή, δίνουμε ανάλογη κύμανση στη φωνή μας (**επιτονισμός**) και πετυχαίνουμε να στείλουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το μήνυμά μας, έτσι ώστε ο δέκτης να μπορεί να το κατανοήσει, π.χ. να καταλάβει αν ρωτάμε κάτι ή αν εκφράζουμε το θαυμασμό μας κ.λπ..
- 3) Τα σημεία στίξης χωρίζονται σε **παυστικά (ή συντακτικά)** και σε **σχολιαστικά (ή κειμενικά)**. **Παυστικά** είναι αυτά που οριοθετούν λέξεις, φράσεις, προτάσεις ή περιόδους, ενώ **σχολιαστικά** είναι αυτά που λειτουργούν ως σχόλιο, που σχολιάζουν δηλαδή λέξεις, φράσεις, προτάσεις ή περιόδους. Κάποια, βέβαια, σημεία στίξης μπορούν να λειτουργήσουν και ως παυστικά και ως σχολιαστικά.
- 3) Ακολουθούν τα σημεία στίξης και ο τρόπος που χρησιμοποιούνται:

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ ΣΤΙΞΗΣ

4.17 Ο ρόλος των σημείων στίξης

Τα σημεία στίξης ενδέχεται να λειτουργούν μέσα στο λόγο ως:

1. **Μέσα σύνδεσης-σύνταξης-συνοχής του κειμένου** που εξυπηρετούν τις ανάγκες της αναγνωστικής πρόσληψης και κατανόησης..., π.χ. η τελεία μπαίνει και δηλώνει την ολοκλήρωση ενός νοήματος.
2. **Παραγλωσσικά** (επιτονισμός, παύσεις...) ή **εξωγλωσσικά στοιχεία** (χειρονομίες, κινήσεις, έκφραση προσώπου, διάθεση...).
3. **Υφολογικά μέσα:** καθορίζουν, δηλαδή, το υφολογικό επίπεδο..., π.χ. ένα ερωτηματικό ενδέχεται να προσδίδει ειρωνική διάθεση στο λόγο ή καταγγελτική...
4. **Σχόλια:** συχνά τα σημεία στίξης χρησιμοποιούνται προκειμένου να δηλώσουν κάποιο σχόλιο..., π.χ.:
Ø Ερωτηματικό: ενδέχεται να δηλώνει απορία... ή ειρωνεία...
Ø Θαυμαστικό: ενδέχεται να δηλώνει θαυμασμό..., κατάπληξη..., έκπληξη... ή αμφισβήτηση... ή ειρωνεία...
Ø Εισαγωγικά: ενδέχεται να δηλώνουν έμφαση... ή ειρωνεία... ή μεταφορική χρήση της λέξης που περικλείουν...
Ø Αποσιωπητικά: ενδέχεται να δηλώνουν απορία... ή αγανάκτηση, αποστροφή... ή δισταγμό, αποθάρρυνση... ή χιούμορ... ή ειρωνεία...

ΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΗ ΤΟΥΣ

Τα σημεία στίξης χωρίζονται σε **παυστικά (ή συντακτικά)** και σε **σχολιαστικά (ή κειμενικά)**. **Παυστικά** είναι αυτά που οριοθετούν λέξεις, φράσεις, προτάσεις ή περιόδους, ενώ **σχολιαστικά** είναι αυτά που λειτουργούν ως σχόλιο, που σχολιάζουν δηλαδή λέξεις, φράσεις, προτάσεις ή περιόδους. Κάποια, βέβαια, σημεία στίξης μπορούν να λειτουργήσουν και ως παυστικά και ως σχολιαστικά.

Α. Η ΤΕΛΕΙΑ

Τελεία (.) (παυστικό σημείο στίξης: σχετικά μεγάλο σταμάτημα της φωνής) **βάζουμε:**

- α)** στο τέλος κάθε περιόδου, όπου και όταν ολοκληρώνεται ένα νόημα (Ο καθηγητής σήμερα ζήτησε από την Άννα να διαβάσει το μάθημα.),
β) για τη σύντμηση λέξεων (Ο καθηγητής Χ. Τσιατίνης δεν ήρθε σήμερα στο σχολείο.),
γ) στους αριθμούς για τη διάκριση χιλιάδων, εκατοντάδων χιλιάδων κ.λπ. (Ο μισθός του ήταν 15.000 Ευρώ.) και
δ) σε κάποιες συντομογραφίες (π.χ., μ.Χ. κ.λπ.).

ε) Μπορεί να χρησιμοποιηθεί τελεία μετά από ένα απόλυτο αριθμητικό για να νοηθεί ως τακτικό: 9. = *ένατος*. (Η χρήση αυτή είναι σπάνια.)

Δε βάζουμε τελεία α) σε τίτλους κειμένων, π.χ. «Πάσχα στο χωριό» (όταν όμως υπάρχει και υπότιτλος, τότε μπαίνει, π.χ. «Πάσχα στο χωριό. Μια αξέχαστη εμπειρία»), β) σε επικεφαλίδες, γ) σε επιγραφές, δ) σε λεζάντες φωτογραφιών (Η μητέρα μου κοπελίτσα), ε) στους αριθμούς των χρονολογιών (Γεννήθηκε το 1968 μ.Χ.) και στ) σε κάποιες συντομογραφίες (Η ΔΕΗ μας πετσόκοψε τον προηγούμενο μήνα), ζ) μετά το ερωτηματικό, το θαυμαστικό και τα αποσιωπητικά.

Η τελεία και τα άλλα σημεία της στίξης:

Όταν υπάρχουν εισαγωγικά στο κείμενο, η τελεία σημειώνεται πάντα έξω από αυτά. Το ίδιο ισχύει στις περιπτώσεις χρήσης παρενθέσεων, αγκυλών κτλ. Ωστόσο, όταν μέσα στην παρένθεση υπάρχει ολόκληρη περίοδος, τότε η τελεία σημειώνεται μέσα στην παρένθεση.

B. Η ΑΝΩ ΤΕΛΕΙΑ

Άνω τελεία (·) (παυστικό σημείο στίξης: σταμάτημα της φωνής λίγο μικρότερη από την τελεία και λίγο μεγαλύτερη από το κόμμα) **βάζουμε** για να φτιάξουμε ημιπερίόδους, δηλαδή για να συνδέσουμε δύο κομμάτια μιας περιόδου που είναι συνδεδεμένα νοηματικά και έχουν κάποια σχετική αυτοτέλεια (Ο καθηγητής εξήγησε τι πρέπει να κάνουμε· σκοπός είναι να συμπληρώσουμε σωστά το ερωτηματολόγιο).

Ειδικότερα η άνω τελεία μπαίνει:

1. Μέσα στην περίοδο χωρίζει ομάδες από προτάσεις. Οι προτάσεις αυτές χωρίζονται μεταξύ τους με κόμματα, π.χ.: *Του Αισχύλου σώζονται τρεις τραγωδίες από τον τρωικό κύκλο, ο Αγαμέμνονας, οι Χοηφόρες, οι Ευμενίδες· του Σοφοκλή, ο Αίας, η Ηλέκτρα και ο Φιλοκτήτης.*

2. Στο εσωτερικό μιας φράσης χωρίζει δυο μέρη της που σχετίζονται μεταξύ τους, αλλά και που έχουν διαφορές, ιδίως όταν το δεύτερο επεξηγεί ή έρχεται σε αντίθεση με το πρώτο, π.χ.: *Αυτός δεν είναι άνθρωπος· είναι ζώο.*

Η άνω τελεία και τα άλλα σημεία της στίξης:

Όταν υπάρχουν στην πρόταση εισαγωγικά ή παρένθεση, η άνω τελεία σημειώνεται έξω από την παρένθεση ή τα εισαγωγικά.

Γ. ΤΟ ΚΟΜΜΑ

Κόμμα (,) (παυστικό σημείο στίξης: μικρότερο σε σχέση με την τελεία σταμάτημα της φωνής) βάζουμε στις εξής περιπτώσεις:

1. Όταν έχουμε **ασύνδετο σχήμα**, όταν δηλαδή παρατάσσονται είτε ασύνδετες λέξεις ή φράσεις (Ο καθηγητής σήμερα ζήτησε από την Άννα, τον Γιώργο, τον Χρήστο και την Κάλια να διαβάσουν το μάθημα.) είτε όμοιες προτάσεις (Το πρωί ξύπνησα στις 7:00, πήρα πρωινό, ετοίμασα τα βιβλία μου, ανέβηκα στο σχολικό και πήγα σχολείο.)

2. Στην **παρατακτική αντιθετική σύνδεση**, και κυρίως πριν από τον αντιθετικό σύνδεσμο αλλά (Του το είπα, αλλά δεν ήρθε)

3. Στις **κύριες παρενθετικές προτάσεις**, πριν και μετά από αυτές (Η γνώση, πρόσθεσε ο καθηγητής, ανοίγει νέους ορίζοντες στη σκέψη μας) κ.λπ.

4. Στις **παρενθετικές φράσεις** (Η κατάσταση, κατά την άποψή μου, είναι πολύ δύσκολη.)

5. Στην **υποτακτική σύνδεση**:

- **Πριν από τις δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις**, όταν η δευτερεύουσα πρόταση δηλώνει κάποια επιρρηματική σχέση (αιτία, χρόνο, υπόθεση κ.λπ.), π.χ. «Αυτό ήταν απαραίτητο, επειδή η περιοχή ήταν πολύ εκτεθειμένη σε πειρατικές επιδρομές.»

- **Στις δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις**, βάζουμε κόμμα **μόνο** όταν αυτές έχουν θέση ονοματικού προσδιορισμού και ειδικότερα **επεξήγησης**, π.χ. «Φοβάμαι και τούτο, μήπως αποτύχω». Στις περιπτώσεις που οι ονοματικές προτάσεις έχουν θέση υποκειμένου, αντικειμένου ή κατηγορούμενου δεν βάζουμε κόμμα, π.χ. «Φοβάμαι μήπως αποτύχω» ή πρόκειται για πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις όταν προηγούνται του ρήματος: *Το τι απέγινε, είναι μια άλλη ερώτηση*. Αλλά: *Είναι μια άλλη ερώτηση το τι απέγινε*

- Στις **δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις** βάζουμε κόμμα, όταν αυτές είναι α) *επιρρηματικές που προσδιορίζουν*

κάποιον όρο πλην του ρήματος, π.χ. «Πήγα στο σπίτι, όπου γεννήθηκα», β) ονοματικές επιθετικές προσθετικές/παραθετικές/μη περιοριστικές(λειτουργούν ως επιθετικός προσδιορισμός στη λέξη που αναφέρονται και παραθέτουν μια λεπτομέρεια που δε θεωρείται απαραίτητη για τη διάκριση και τον επακριβή προσδιορισμό αυτής), π.χ. «Έχασα το κινητό, το οποίο μου χάρισε ο πατέρας μου».

Δε βάζουμε κόμμα στις υπόλοιπες περιπτώσεις: α) στις επιρρηματικές που προσδιορίζουν άμεσα το ρήμα, π.χ. «Πήγαινε όπου θέλεις», β) στις ελεύθερες ονοματικές αναφορικές που έχουν θέση υποκειμένου, αντικειμένου ή κατηγορούμενου, π.χ. «Διάβασα όσα μου είπες», β) στις επιθετικές αναφορικές που είναι προσδιοριστικές/περιοριστικές (η πληροφορία αναγκαία για τον προσδιορισμό-κατανόηση της λέξης στην οποία αναφέρεται), π.χ. «Στην κατηγορία αυτή ανήκουν αριθμοί οι οποίοι είναι ζυγοί»

6. Στην **επεξήγηση ή παράθεση**, πριν και μετά τη λέξη (Ο φίλος μου, ο Μάκης, αγόρασε καινούργιο κινητό / Ο Μάκης, ο φίλος μου, αγόρασε καινούργιο κινητό.)

7. Στους αριθμούς για τη διάκριση **των δεκαδικών ψηφίων** (Το αγόρασα 150, 70 Ευρώ)

8. Στο **αναφορικό «ό,τι»**

9. Στη **κλητική προσφώνηση** (Άννα, έλα γρήγορα) και όταν αυτή είναι μέσα στην πρόταση (παρένθετη προσφώνηση) το κόμμα μπαίνει πριν και μετά τη λέξη (Γιατί, μπαμπά, τρέχεις;)

10. Στα **προτασιακά-κειμενικά επιρρήματα ή μόρια**, αν βρίσκονται μέσα στην πρόταση, πριν και μετά από αυτά (Ο φίλος μου, λοιπόν, αποφάσισε να φύγει), ή αν βρίσκονται στην αρχή (το ίδιο ισχύει και για προτασιακά μόρια), π.χ. «Ναι, θα έρθω / Βέβαια, θα έρθω».

Ο γενικός κανόνας που ορίζει ένα επίρρημα ή οτιδήποτε άλλο έχει επιρρηματική χρήση (π.χ. όχι, μπα κ.λπ.) ως προτασιακό-κειμενικό επίρρημα είναι να προσδιορίζει το σύνολο της πρότασης (είναι δηλαδή προσδιορισμός της πρότασης) ή ένα ευρύτερο τμήμα κειμένου και να υπηρετεί τη συνοχή του κειμένου, λειτουργώντας ως κειμενικός δείκτης, παραπέμποντας δηλαδή τον δέκτη σε πληροφορίες που προηγούνται ή έπονται.

Δεν θεωρείται προτασιακό ένα επίρρημα το οποίο προσδιορίζει το ρήμα της πρότασης ή ένα όρισμα αυτής.

Υπό την έννοια αυτή, όταν το "επίσης, ακόμη, όμως, ωστόσο" και πολλά άλλα προσδιορίζουν ολόκληρη την πρόταση ή ένα ευρύτερο τμήμα κειμένου, παίρνουν κόμμα είτε βρίσκονται στην αρχή της πρότασης είτε μέσα σ' αυτήν.

11) Τους όρους μιας πρότασης που συνδέονται με τους συνδέσμους *μήτε, ούτε*, όταν είναι περισσότεροι των δυο, π.χ.: *Ούτε ο Κώστας, ούτε ο Γιάννης, ούτε Μαρία ήρθαν.*

12) Τον σύνδεσμο *και*, όταν αυτός έχει σημασία συνδέσμου που χρειάζεται κόμμα, π.χ.: *Πήγαινε στο καλό, και (= γιατί) δε σ' έχω ανάγκη.*

Το κόμμα και τα άλλα σημεία της στίξης:

- Όταν παραθέτουμε τα λόγια κάποιου άλλου σε εισαγωγικά, σημειώνουμε το κόμμα έξω από τα εισαγωγικά μόνο όταν το απαιτεί η πρόταση: *Κατορθώσαμε να πει «παραδίνομαι», γιατί τον κουράσαμε πάρα πολύ.* Αντίθετα, δεν χωρίζουμε με κόμμα τις παρένθετες προτάσεις, μικρές ή μεγάλες, που δηλώνουν ποιος είπε τα λόγια που βρίσκονται στα εισαγωγικά: *«Είμαστε έθνος ανάδελφο» είπε ο Πρόεδρος.*

Αν, όμως, αυτού του είδους οι προτάσεις υπάρχουν σε διαλόγους χωρίς εισαγωγικά (εισάγονται δηλαδή με παύλες), χρησιμοποιούνται πάντα με κόμμα:

– *Μπορείτε να πιείτε νερό, μας είπε ο περβολάρης.*

Δεν σημειώνουμε κόμμα αμέσως μετά το ερωτηματικό και το θαυμαστικό.

Δ. ΤΟ ΘΑΥΜΑΣΤΙΚΟ

Θαυμαστικό (!) [παυστικό (δηλώνει το τέλος πρότασης, άρα σταμάτημα της φωνής, όπως και στην τελεία, και έντονος τόνος) και κυρίως σχολιαστικό σημείο στίξης] **βάζουμε:**

α) στις επιφωνηματικές προτάσεις για να δηλώσουμε κάποιο συναίσθημα (Ο αδελφός του πέρασε στο Πανεπιστήμιο!) ή ύστερα από ένα επιφώνημα ή μια έκφραση που δηλώνει θαυμασμό, προσταγή, χαρά, ελπίδα, φόβο, ένα ξαφνικό αίσθημα, πάθος ή άλλο συναίσθημα (Αμάν!, Αίσχος!),

- β) σε προστακτικές προτάσεις (Δώσε μου και μένα λίγο παγωτό!),
- γ) σε προσφωνήσεις προσώπων σε ελλειπτικές προτάσεις (Μαρία!) και
- δ) για να δώσουμε έμφαση (Αποφάσισα να αγοράσω και κινητό!)
- ε) για να δηλώσουμε ειρωνεία ή αμφισβήτηση για κάτι που μοιάζει απίστευτο, εξωπραγματικό ή ανόητο [επισήμανση: όταν αναφέρεται σε λέξη μόνο της πρότασης, τότε το βάζουμε σε παρένθεση: (!)], π.χ. Ισχυρίζεται πως μόνος του (!) τα κατάφερε,
- στ) σε προτάσεις ερωτηματικού τύπου, αλλά κατ' ουσία επιφωνηματικές (Πού φθάσαμε εμείς οι δυο!)

Το θαυμαστικό και τα άλλα σημεία της στίξης:

Το θαυμαστικό σημειώνεται μέσα από τα εισαγωγικά όταν ανήκει στα λόγια που κλείνονται σ' αυτά, και έξω από αυτά όταν ανήκει στο κείμενο που εισάγει τα ξένα λόγια, π.χ.: «Ζήτω η Ελλάδα!» βροντοφώναξε. – Και ποιος δε θυμάται του Λεωνίδα το «μολών λαβέ»!

Η λέξη ύστερα από θαυμαστικό (εκτός όταν αυτό συνοδεύει ένα επιφώνημα) γράφεται με κεφαλαίο στην αρχή. Συνεχίζουμε με μικρό γράμμα, όταν η συνέχεια συνδέεται άμεσα με τα προηγούμενα: «Ίσια τα πανιά!» πρόσταξε ο καπετάνιος.

Ε. ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΟ

Ερωτηματικό (;) [παυστικό (δηλώνει το τέλος πρότασης, άρα σταμάτημα της φωνής, όπως και στην τελεία, και έντονος ερωτηματικός τόνος) και κυρίως σχολιαστικό σημείο στίξης] **βάζουμε:**

α) Στο τέλος ευθείας ερωτηματικής πρότασης, όπου δηλώνει απορία / αμφιβολία και χρειάζεται να δοθεί απάντηση, προκειμένου να πάρουμε κάποια χρήσιμη πληροφορία (Θα έρθεις αύριο;).

β) Στις ρητορικές ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις αυτές δεν περιμένουν απάντηση, διότι ερωτούν για κάτι που θεωρείται αυτονόητο, οπότε η ρητορική ερώτηση αντιστοιχεί με ισχυρή κατάφαση-απόφαση αυτού που ρωτάει (π.χ. «Ποιος γονιός δε χαίρεται να βλέπει το παιδί του να προκόβει;» και εννοείται «όλοι, οι πάντες, ο κάθε γονιός»). Επίσης, μέσω της ρητορικής ερώτησης, ο ερωτών εκφράζει την προσωπική του άποψη ή στάση γι' αυτό που ρωτάει (εκφράζει δηλαδή αποδοκιμασία, επίπληξη, υπόδειξη, συμβουλή, ευχή), π.χ. «Γιατί να τον ακούσω;» (εννοείται: «μακάρι να μην τον άκουγα!» → ευχή μη πραγματοποιήσιμη). Τέλος, συχνά διατυπώνουμε μια ρητορική ερώτηση και δίνουμε απάντηση με αυτό που η ίδια η ερώτηση υπονοεί (Τι μπορούσα να κάνω; Μόνο να φύγω μπορούσα.).

γ) Στις ερωτήσεις παράκλησης ή προσταγής. Είναι οι ερωτήσεις που κάνουμε σε κάποιον, προκειμένου να τον παρακαλέσουμε να κάνει κάτι (Μου δίνεις, σε παρακαλώ, το στυλό;), να τον παροτρύνουμε για κάτι (Τι λες; πάμε;) ή να τον προστάξουμε να κάνει κάτι, εκφράζοντας τη δυσφορία και αγανάκτησή μας (Δεν σταματάτε τώρα να φωνάζετε;).

δ) Για να δηλώσει σχόλιο: ειρωνεία ή αμφιβολία ή αμφισβήτηση. Και αν αναφέρεται σε λέξη μέσα στην πρόταση, μπαίνει σε παρένθεση (π.χ.: Περηφανευόταν πως ήταν ο καλύτερος(;) κυνηγός.)

ΣΤ. ΤΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Εισαγωγικά (« ») (σχολιαστικό σημείο στίξης) **βάζουμε:**

α) για να παραθέσουμε επακριβώς κάτι που έχει πει κάποιος άλλος σε ευθύ λόγο («Θα σε βοηθήσω» μου είπε ο φίλος μου, όμως μετά εξαφανίστηκε.),

β) για να δηλώσουμε ότι μια λέξη που χρησιμοποιούμε έχει μεταφορική σημασία, της προσδίδουμε δηλαδή μια ιδιαίτερη σημασία ή απόχρωση νοήματος (Μόλις ο Χρήστος τελείωσε το ανέκδοτα, έγινε «σεισμός» από τα γέλια μέσα στην τάξη),

γ) για να επισημάνουμε και να δώσουμε έμφαση σε μια λέξη (Βαρέθηκα να κάνω τον «βλάκα», θα του απαντήσω όπως του ταιριάζει) και

δ) για να δείξουμε πως αποστασιοποιούμαστε από κάτι (Η διάκριση των μαθητών σε «καλούς και κακούς» είναι απαράδεκτη).

ε) για να αναφέρομε λέξεις ή φράσεις που δεν ανήκουν στην κοινή γλώσσα (π.χ. Η «ύβρις» σύμφωνα με την αρχαιοελληνική φιλοσοφία ήταν...)

στ) για να εστιάσουμε στον όρο-σημασία-περιεχόμενο μιας λέξης ή φράσης (π.χ. Με τη λέξη «εξανδραποδισμός» εννοούμε...)

ζ) για να εντάξουμε στο λόγο μας μια ξένη λέξη (π.χ. Το «bullying» ...)

η) για να αποδώσουμε τίτλους βιβλίων, θεατρικών και κινηματογραφικών έργων, εφημερίδων, ομάδων... ή επιγραφές, επικεφαλίδες κ.λπ. (π.χ. «Τα σταφύλια της οργής» του Στάινμπεκ ...)

θ) για τους διαλόγους, όταν δεν γίνεται χρήση της παύλας (για να διακρίνονται τα πρόσωπα):

«Τι είναι η ζωή;» μονολόγησε ο γερο-Θόδωρος.

«Ένα ποτήρι νερό» συμπλήρωσε ο Γιάννης.

ή για τους εσωτερικούς διαλόγους· δηλαδή, τα λόγια που σκέφτονται ή ανακαλούν τα πρόσωπα των διαλόγων:

– Περάστε, κύριε Γιώργο. Εδώ έχει δροσιά.

«Είναι καλύτερα να περάσω τώρα» σκέφτηκε ο κυρ-Γιώργος.

–Φχαριστώ κυρα-Φρόσω, έρχομαι.

Z. ΤΑ ΑΠΟΣΙΩΠΗΤΙΚΑ

Αποσιωπητικά (...) [παυστικό (σταμάτημα της φωνής, παύση σχετικά μεγάλη) και κυρίως σχολιαστικό σημείο στίξης] **βάζουμε:**

α) για να δηλώσουμε πως κάτι το αποσιωπούμε σκόπιμα, πως δεν θέλουμε να το αναφέρουμε (εύκολα, βέβαια, εννοείται), ή είναι κάτι που δε λέγεται εύκολα (Τα μεταξωτά βρακιά θέλουν και επιδέξιους...) ή είναι κάτι που καλό είναι να μη γίνει (Μη το ξανακάνεις αυτό, γιατί...).

β) για να δηλώσουμε κάποιο συναίσθημα ή/και σχόλιο, π.χ. θαυμασμό, ειρωνεία, συγκίνηση, φόβο, δισταγμό, ντροπή, περιφρόνηση, απειλή κτλ., για όσα θα σημειωθούν αμέσων κατόπιν, π.χ.: «Μην το ξαναπείς, γιατί...»

γ) για να υπονοήσουμε ή να δηλώσουμε πως ακολουθούν και άλλα παρόμοια στοιχεία, τα οποία για συντομία δεν τα αναφέρουμε (λειτουργεί, τότε, όπως το «κ.λπ.»), π.χ. «Ήταν όλοι εκεί, ο Γιώργος, ο Βασίλης, η Αρετή..., όλοι οι παλιόφιλοι.»

δ) για να δηλώσουμε κάποιο υπονοούμενο (Είχαμε πάει όλοι, η Άννα όμως απουσίαζε...)

ε) πριν από μια λέξη για να κάνουμε μια μικρή παύση της ομιλίας και να δώσουμε έμφαση σε αυτή (Και ύστερα οι καλές μέρες έγιναν... κακές και ανάποδες).

στ) για να δηλώσουμε πως ένα τμήμα από αυτό που παραθέτουμε παραλείπεται (στις περιπτώσεις αυτές τα αποσιωπητικά τοποθετούνται μέσα σε αγκύλες), π.χ.: «Τα πράγματα [...]είναι αδύνατον.».

ζ) σ' ορισμένες περιπτώσεις, και μετά από θαυμαστικό ή ερωτηματικό, για να δείξουμε ένα σταμάτημα στην ομιλία, π.χ.: «Και τι δε θά 'κανα! ... Αρκεί να μου έδινες μία ακόμη ευκαιρία.» «Πιστεύεις πως δεν μπορώ ; ...»

η) και στην περίπτωση της δισταχτικής ομιλίας, χωρίς ν' αποσιωπούμε τίποτα, προκειμένου να τονίσουμε όσα θα ακολουθήσουν.

Η. Η ΔΙΠΛΗ ΤΕΛΕΙΑ

Διπλή τελεία (ή άνω-κάτω τελεία, ή άνω-κάτω στιγμή, ή δίστιγμο ή δύο τελείες) (:) (παυστικό σημείο στίξης: προσωρινή παύση της φωνής) **βάζουμε:**

α) για να παραθέσουμε ένα σύνολο-κατάλογο στοιχείων (Αγόρασα: βιβλία, μολύβια και κόλλες αναφοράς.),

β) για να παραθέσουμε κατά λέξη σε ευθύ λόγο κάτι που είπε κάποιος ή είναι παράθεμα από ξένο κείμενο ή απόφθεγμα ή παροιμία (Ο καθηγητής είπε: «όποιος δεν ...»),

γ) για να συνδέσουμε δύο προτάσεις, από τις οποίες η δεύτερη επεξηγεί ή είναι αποτέλεσμα της πρώτης (π.χ.: Σκεπτόμουν και τούτο: να φύγω... / Η γνώση έχει μεγάλη σημασία για τον άνθρωπο: τον βοηθάει να σκεφτεί καλύτερα, να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα...).

Θ. Η ΠΑΡΕΝΘΕΣΗ

Παρένθεση (()) (κυρίως σχολιαστικό σημείο στίξης) **βάζουμε** κυρίως για να περικλείσουμε, απομονώσουμε και να παραθέσουμε:

1) κάποιο δευτερεύον, πρόσθετο στοιχείο που θα μπορούσε να παραληφθεί, π.χ. Χθες το βράδυ (γύρω στις 11:00) εμφανίστηκε ξαφνικά ο θεός μου στο σπίτι.,

2) κάποια στοιχεία που επεξηγούν ή συμπληρώνουν τα λεγόμενα και είναι απαραίτητα για να κατανοήσει ο δέκτης αυτά που λέμε, π.χ.: Στη Λήμνο μπορείτε να δοκιμάσετε φλομάρια (χυλοπίτες δηλαδή) με κόκορα, τσουρέκια (δεν είναι γλυκό, αλλά στριφτές πίτες με τυρί) και άλλα πολλά.,

3) παραπομπές, είτε σε συγγραφείς είτε σε συγγράμματα, π.χ. «Το γράμμα αποκτείνει, το δε πνεύμα ζωοποιεί», *είπε ο Παύλος (Προς Κορινθίους Β' 3.6),*

4) κάποιο παράδειγμα

5) προσωπική μας άποψη-θέση πάνω σε κάτι ή προσωπικά σχόλια, τα οποία μπορεί να δηλώνουν π.χ. ειρωνεία, αμφισβήτηση, αγανάκτηση κ.λπ.

I. ΤΟ ΕΝΩΤΙΚΟ – Η ΠΑΥΛΑ

Ενωτικό (-) (παυστικό σημείο στίξης) **βάζουμε:**

α) για να δηλώσουμε την ένωση στοιχείων (άνεμοι δυτικοί-βορειοδυτικοί έπνεαν σήμερα),

β) για να δηλώσουμε διάζευξη («ή») (Άκουσα τρία-τέσσερα τραγούδια),

γ) για να συνδέσουμε δύο ονόματα (Υπογραμμίστε τις λέξεις-κλειδιά του κειμένου),

δ) για να ενώσουμε στοιχεία της ίδιας κατηγορίας (Θα τα πω ορθά-κοφτά.),

ε) για να δηλώσουμε το χρονικό διάστημα (Δευτέρα-Παρασκευή δουλεύω μέχρι το βράδυ) κ.λπ.

στ) για αλλαγή του συνομιλητή σ' ένα γραπτό κείμενο διαλόγου όταν δεν χρησιμοποιούνται εισαγωγικά.

ζ) για να φανεί μεγαλύτερη η αντίθεση των προηγούμενων με τ' ακόλουθα, π.χ.: *Ξεκίνησαν – μα δε θα φτάσουν ποτέ!*

Η παύλα είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί στο τέλος μιας παραγράφου, αμέσως μετά την τελεία, δηλώνοντας ότι έχει ολοκληρωθεί ένα θέμα, μια νοηματική ενότητα. (Σημείωση: Από εδώ βγήκε και η φράση: «τελεία και παύλα», δηλαδή τελείωσε τελείως το ζήτημα.)

ΙΑ. Η ΔΙΠΛΗ ΠΑΥΛΑ

Διπλή παύλα (- -) [παυστικό (ανακόπτει προσωρινά το ρυθμό και τον τόνο του λόγου) και σχολιαστικό σημείο στίξης] **βάζουμε** για να κλείσουμε μέσα τους μια φράση ή μέρος αυτής, η οποία επεξηγεί αυτό που λέμε, συνήθως υπό τη μορφή παραδείγματος, ή δίνει κάποιες πρόσθετες πληροφορίες, στις οποίες θέλουμε να εστιάσουμε την προσοχή μας. Η διπλή παύλα δεν υποβιβάζει την αξία όσων περικλείει, απλώς την αποδίδει με πιο χαμηλή φωνή και με ήπιο τρόπο (Νόμιζα, ήμουν σχεδόν σίγουρος -τρελός παπάς που με βάφτισε- πως θα τα καταφέρω).

ΙΒ. Η ΠΛΑΓΙΑ ΓΡΑΜΜΗ

Πλάγια γραμμή (/) (παυστικό σημείο στίξης) **βάζουμε** κυρίως για να δηλώσουμε διάζευξη («ή») (Ο ακροατής/αναγνώστης πρέπει να αντιστέκεται στην προπαγάνδα των μέσων ενημέρωσης)